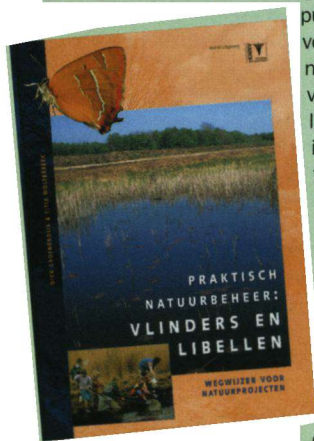

Praktisch Natuurbeheer: vlinders en libellen

De eisen die vlinders en libellen aan hun leefomgeving stellen kunnen goed gebruikt worden als uitgangspunt

voor het natuurvriendelijk inrichten en beheren van groene ruimtes. Vanuit dit idee

worden eerst de achtergronden van ecologisch beheer behandeld. Daarna komen uitvoerig alle aspecten van het natuurvriendelijk aanleggen en beheren van allerlei biotopen aan de orde.

Met de concrete tips in dit nieuwe boek kunnen buurtbewoners, leden van (natuur)verenigingen, leerkrachten, natuurbeherende vrijwilligers en alle andere natuurliefhebbers daadwerkelijk iets betekenen voor vlinders en libellen en daarmee voor alle natuurlijke bewoners van kleine stukken groen.

BOEKEN & CD'S

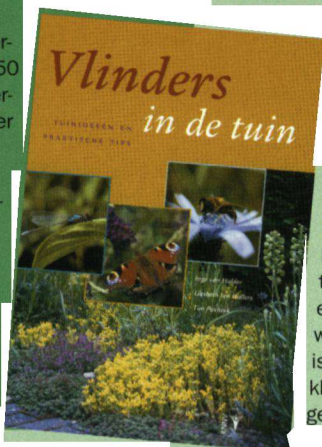
Twee nieuwe uitgaven van De Vlinderstichting

Twee nieuwe boeken van De Vlinderstichting nodigen u uit om de handen uit de mouwen te steken:

Praktisch natuurbeheer: vlinders en libellen en **Vlinders in de tuin - tuindeeën en praktische tips** (de langverwachte opvolger van 'Uw tuin vol vlinders').

U kunt beide boeken bestellen

door het verschuldigde bedrag vermeerderd met € 3,50 handling- en verzendkosten over te maken op gironr. 13028 t.n.v. KNNV Uitgeverij te Utrecht onder vermelding van het bestelnummer (en 'donateur' als u dat bent).

Praktisch natuurbeheer: vlinders en libellen

Auteurs: Dick Goenendijk en Titia Wolterbeek. KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN 90-5011-149-1
Prijs: voor donateurs van De Vlinderstichting en KNNV-leden € 24,95; voor niet leden € 27,95. Bestelnummer D48.

Vlinders in de tuin - tuindeeën en praktische tips

Een groot aantal tuin-vragen wordt beantwoord in het boek *Vlinders in de tuin - tuindeeën en praktische tips*. Het boek is bedoeld voor iedereen die er plezier aan beleeft te zien welke kleine dieren meegenieten van de tuin en daar de inrichting en het onderhoud ook op wil aanpassen. Het geheel is geïllustreerd met vele kleurenfoto's en tekeningen van Marjolein Bastin.

U vindt in het boek de nodige praktische informatie om zelf aan de slag te kunnen gaan. Zo worden de algemene principes van natuurvriendelijk tuinieren behandeld. Concrete uitwerkingen van de ideeën in de tekst vindt u in de tuinontwerpen van Tuinburo Liesbeth ten Hallers. De uitgebreide plantenlijst kunt u gebruiken bij de plantenkeuze voor uw insectvriendelijke tuin.

Naast ideeën over de aanleg en de inrichting van een tuin voor insecten, worden de insecten besproken die u kunt gaan zien in uw eigen tuin. Behalve de dagvlinders en libellen wordt ook een aantal minder bekende nachtvlinders, zweefvliegen, hommels en bijen beschreven.

Vlinders in de tuin - tuindeeën en praktische tips

Auteurs: Inge van Halder, Liesbeth ten Hallers-van Hees en Tim Pavlicek-van Beek. Met tekeningen van Marjolein Bastin. KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN: 90-5011-124-6
Prijs: voor donateurs van De Vlinderstichting en KNNV-leden € 14,95; voor niet leden € 17,95. Bestelnummer D49.

CD-rom 'Insecten van Europa'

Met de CD-rom 'Insecten van Europa' willen de makers een zo volledig mogelijk beeld geven van alle groepen insecten in Europa. Geen gemakkelijke taak, als je weet dat er in Europa zo'n 750.000 soorten insecten zijn beschreven. Op de CD kun je bijna 1000 insecten terugvinden. Dit zijn de kenmerkende Europese insectensoorten die eenvoudig te herkennen zijn. Van alle insecten zijn mooie foto's opgenomen en gedetailleerde informatie over het leefgebied, voorkomen en levenswijze. Van sprinkhanen en krekels zijn geluiden opgenomen. De CD geeft een overzicht van de variatie aan de vele soorten insecten. Daarnaast kun je hem ook gebruiken als je een insect wilt determineren. Dat kan via twee verschillende determinatiesleutels. Een toelichting over het gebruik van de CD is bijgevoegd en dat is erg handig, want het determineren via de identificatiemodule lijkt ingewikkelder dan het is. Een leuke toevoeging aan de grote hoeveelheid informatie is de quiz, waarmee je met verschillende moeilijkheidsgraden je kennis over het herkennen van insecten kunt testen. De CD-rom is bedoeld voor iedereen

die een aantal representatieve insecten zou willen leren kennen en thuis wil raken in de levenswijze van insecten en de grote variatie aan soorten daarvan. Hoewel alle 'moeilijke' woorden blauw zijn gekleurd en door één muisklik een verklaring te zien is, zijn er zoveel entomologische termen, Latijnse namen en gedetailleerde informatie opgenomen dat een niet-bioloog hierdoor makkelijk ontmoedigd kan raken. 'Insecten van Europa' is met zijn uitgebreide informatie over diverse soorten insecten prima geschikt voor (amateur)biologen, maar minder voor iemand die nog niet thuis is in de wereld van de entomologie.

Vivian Siebering

Bomen, beesten en buitens - Staatsbosbeheer in Gelderland

Ooit geweten dat de Veluwe door overbegrazing en heidebranden in de negentiende eeuw zó sterk stooft, dat akkers en dorpen onder een dikke laag zand verdwenen? Dat de das in de Achterhoek iets in aantal toeneemt? En hoe zat het ook alweer met de meanderende rivieren van het rivierengebied? Antwoorden op deze en tal van andere vragen over de Gelderse natuur en de plaats van Staatsbosbeheer daarin zijn te vinden in 'Bomen, beesten en buitens', geschreven door Marion de Boo. Het zevende deel van deze jubileumserie draait om de provincie waar de geschiedenis van Staatsbosbeheer begon. Samen met de Heidemaatschappij, die in 1888 werd opgericht, nam Staatsbosbeheer (1899) het voortouw bij de ontginning van de zogenaamde woeste gronden: de stuifzanden op de Veluwe. De grond werd diep omgeploegd en vervolgens beplant met grove den, een taaie boom die zelfs op de armste gronden nog kan groeien. De Boo schrijft: "Aanvankelijk was het de bedoeling om alle stuifzanden te bebossen, maar toen ze bijna verdwenen waren, veranderde men van gedachten. In 1928 werd duizend hectare stuifzand aangewezen als Staatsnatuurreservaat. Dit is nu het grootste actieve stuifzandgebied van Europa."

In tegenstelling tot de Veluwe heeft Staatsbosbeheer in de Achterhoek vooral kleine landschapselementen in beheer, of zoals het in 'Bomen, beesten en buitens' staat: "Het lijkt kruimelwerk, maar het behoud van al die natuurgebiedjes is van groot belang omdat het schakels zijn in

een groter geheel. Planten en dieren hebben ecologische verbindingsroutes nodig om zich door het landschap te kunnen verspreiden." Zo heeft de Achterhoek een regionaal poelenplan opgesteld waarbij bestaande poelen worden behouden en nieuwe poelen, groenstroken en verbindingsloten worden aangelegd. De eerste resultaten zijn veelbelovend. In een speciaal kader meldt De Boo, dat in het voorjaar van 2000 ongeveer vijfhonderd roepende mannetjes boomkikker geteld zijn. Het Rivierengebied, waartoe bijvoorbeeld het Rijk van Nijmegen, de Betuwe en de Gelderse Poort behoren, is misschien wel het meest dynamische deel van Gelderland. Stokpaardje is de Millingerwaard, inmiddels een van de bekendste natuurgebieden van ons land. Hier hebben Staatsbosbeheer en het Wereld Natuur Fonds een reeks natuurontwikkelingsprojecten uitgevoerd die het oorspronkelijke rivierenlandschap in de Gelderse Poort moesten terugbrengen. En dat werd een groot succes. "De Millingerwaard is nu een gevarieerd natuurgebied met graslanden, ruigten, struwelen en bosjes, waarin zich een groot aantal planten en dieren heeft gevestigd", aldus De Boo. Omdat 'Bomen, beesten en buitens' meer wegheeft van een kijk- dan van een leesboek, is het jammer dat de bijschriften vaak te kort, te lollig of incorrect geformuleerd zijn. Gelukkig staat daar tegenover dat de meeste foto's erg fraai zijn, het verhaal en de kaders lekker weg lezen en de overzichtelijk topografische kaarten de lezer maar tot een ding uitnodigen: de paden op, de lanen in!

Marion de Boo (2001). Bomen, beesten en buitens – Staatsbosbeheer in Gelderland. Staatsbosbeheer, Regio Gelderland. ISBN 90 90152 14 8. Te bestellen via www.staatsbosbeheer.nl, introductieprijs € 14,90 (excl. verzendkosten).

Marja Bosveld

Ecologisch Groenbeheer

In de twintig jaar dat Arie Koster en ik intensief contact onderhouden over het natuurlijker maken van het stedelijk groen hebben we veel over allerlei facetten van het ecologisch groen gesproken. Het nu voor mij liggende 'Handboek voor de ecologische tuinman' is een compilatie van de vele gedachtenwisselingen en ervaringen die in ons land zijn

gedaan.

Het boek is in duidelijke taal geschreven en behandelt alle facetten van het ecologisch groenbeheer die in het stedelijk gebied van toepassing zijn. Daarom is het boek zeker ook een waardevol document voor zowel tuinarchitecten en cultuurtechnici die hier beroepsmatig mee te maken krijgen als de in het natuurlijk groen geïnteresseerden. De verschillende bodemtypen en de relaties tussen abiotische factoren als bodemeigenschappen, pH-waarde, vochtigheid en expositie worden beknopt en begrijpbaar uitgelegd. Er volgt een korte passage over de natuurtechnische aanleg en blade-rend door de foto's achterin zie ik op de pagina's 170 (onder) en 171 (boven) de resultaten van op deze wijze gecreëerd eigen werk in de gemeente Vlaardingen afgebeeld. Vervolgens worden de verschillende gangbare beheermethoden kort uitgelegd en volgen de essentiële richtlijnen voor inzaaiing binnen het stedelijk groen.

Het beheer in zijn algemeenheid wordt behandeld en bij het herkennen van de verschillende vegetatietypen wordt dit nader toegelicht samen met de erbij behorende 'gidssoorten'. Hierbij zijn zeer handige in één oog opslag te overziene tabellen opgenomen waaronder een om het biotoop met de vegetatiestructuur ter plekke te beoordelen met verwijzingen naar de diverse milieutypen. Zo zijn onder andere de pioniersvegetaties, verschillende soorten graslandbegroeiingen en de oevers genoemd.

Een milieutype doorlezende, worden onder andere de kenmerken, bodem, gidssoorten, en het beheer tekstueel uitgelegd. Een greep uit de te verwachten insectenfauna is toegevoegd. Hierbij vallen de wilde bijen op. De voor vakgenoten vaak beter bekende dagvlinders worden ook genoemd. Het noemen van enkele veldsprinkhanen bij de graslandbiotopen zou om de grote beheersindicatieve waarde een aanvulling zijn geweest.

Meerdere tabellen om verschillende veldsituaties snel te kunnen herkennen zijn te vinden. Voor iemand met een beperkte botanische en ecologische kennis zal het betreffende hoofdstuk een leerzame studie zijn! Er volgt een beschouwing over de ontwikkelingen die de afgelopen jaren bij gemeentes hebben plaatsgevonden en een pleidooi om vooral door te gaan met het ontwikkelen van de mogelijkheden die er zijn. Als

handvat een tabel met nuttige aandachtspunten.

Er is een hoofdstuk met een overzicht van de typologie voor houtige begroeiingen. Hierover is reeds veel gesproken en ook de intergemeentelijke werkgroep 'Toepassing Inheemse Flora' heeft daar veel over gediscussieerd. Het verheugt mij dan ook zeer deze poging tot eenheid in het vakjargon hier te kunnen lezen. Ook de soortensamenstelling van het bosplantsoen wordt besproken met een duidelijke tabel waarin het beplantingstype gerelateerd wordt aan de bodem.

De hoofd- en begeleidende boomsoorten worden genoemd en er is een korte motivatie bij de te kiezen struiken en kruiden. Een goede uitgangsbasis.

De auteur gaat dieper in op de verschillende wijzen van aanplanten en de mogelijkheden tot spontane ontwikkeling van het bosplantsoen. Ook het onderhoud van het ecologisch beheerde bosplantsoen en de ontwikkeling van de kruidlaag worden behandeld. Ook hier worden weer overwegingen aangegeven welke keuzes er in welke situaties gemaakt kunnen worden.

Herintroductie, bevorderen van de lokale fauna, esthetische en educatieve motivaties worden toegelicht. Het laatste hoofdstuk gaat dieper in op de fauna. Het belang van de milieuvariaties in de verschillende begroeiingstypes en het beheer er van worden op bondige wijze besproken.

Bij de paragraaf over insectenbeheer blijkt de enorme kennis die de auteur in de loop der jaren over onze inheemse bijen heeft opgedaan. Hij gaat hier ook dieper op in. Ook de dagvlinders, met zelfs een waardplantentabel voor de op kruiden levende soorten, worden behandeld. Een slip-of-the-mind is dat het klein koolwitje hier de oude naam knolletwitje draagt en met het geaderd witje wordt het klein geaderd witje bedoeld. Maar dat is bijzaak en zal elke vlinderkenner wel begrijpen...

Regelmatig lees ik passages die ik zelf op mijn werk ervaren heb. Wanneer Koster als voorbeeld de vogels in het openbaar groen van Veenendaal behandelt en ik zijn opmerking over de kleine karekiet lees kan ik niet anders dan dit bevestigen. In Vlaardingen hebben wij vele tientallen paren kleine karekieten in de bebouwde kom dankzij de overjarige rietstroken langs de doorgaande sloten.

Tenslotte worden er goede adviezen gegeven om de amfibieën, reptielen, zoogdieren en vogels te stimuleren. De laatste 60 bladzijden zijn gevuld met schitterende door Koster zelf gemaakte voorbeeldfoto's.

Het boek staat boordevol zeer bruikbare informatie voor iedereen die met ecologisch groen bezig is. Niet verwonderlijk, omdat de auteur voordat hij bioloog was jaren lang in het hoveniersvak werkzaam is geweest. Hij heeft een enorme wilde planten- en bijenkennis en verdiept zich al meer dan twintig jaar intensief in de ecologische ontwikkelingen in het stedelijk gebied. Het boek is een waardevol bezit voor iedereen die in dit onderwerp geïnteresseerd is!

Ben van As,
Tuinman in het ecologisch groen in Vlaardingen.

Hakhout. Suggesties voor het beheer.

Patrick Jansen & Leen Kuiper. Een uitgave van Stichting Bos en Hout, september 2001, drukkerij Thieme, Nijmegen.

In een eeuw tijd is ongeveer 120.000 hectare hakhout verdwenen door verwaarlozing, omvorming en ontginning tot cultuurland. Dit alarmerend bericht is te lezen in een kort geleden verschenen boekje over hakhout. Het boekje breekt een lans om de resterende 1500 hectare in stand te houden en de grote hoeveelheid verwaarloosde oppervlakte hakhout weer opnieuw te beheren. Een goede zaak, want de verschillende in Nederland voorkomen types hakhout herbergen een grote diversiteit aan flora en fauna. Behalve allerlei technische aangelegenheden ('Subsidies en Kosten' en 'Houtoogst en Boswet'), komen ook allerlei cultuurhistorische zaken aan de orde. Deze zijn geïllustreerd met foto's uit de oude doos die een tipje van de sluier oplichten als het gaat om de vroegere werkwijze in het hakhoutbeheer. Het belangrijkste van het boekje zijn de beheermaatregelen. Of zoals de ondertitel van het boekje zelf aangeeft "Suggesties voor het beheer". Niet alleen voor de snippers nog bestaande hakhout, maar ook voor de vele hectares verwaarloosd hakhout. Een erg praktisch boekje dat de huidige kennis omtrent hakhoutbeheer toegankelijk maakt.

Dick Groenendijk